Nr 1576

av herr Lothigius m. fl.
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139 angående finansiering m. m. rörande vissa statliga bolag.

I moderata samlingspartiets motion I: 860 år 1968 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 år 1968 angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete anfördes bl. a.:

De argument till stöd för det statliga företaget som anförs i propositionen är i allt väsentligt knappast bärande.

Som skäl för utvecklingsbolaget hävdas först att staten, vid sidan av uppgiften att stimulera forskning och utvecklingsarbete i allmänt produktivitetshöjande syfte, också har ett behov av att få fram ny teknik för att lösa olika aktuella samhällsproblem. Det statliga utvecklingsbolaget anses äga särskilda förutsättningar att tillgodose detta behov eftersom det förutsätts stå i nära förbindelse med statliga ämbetsverk och företag.

Ej heller kan det anses givet utan står tvärtom i strid med hittills utbildad praxis att företag enbart därför att det är statligt skall ha någon företrädesrätt till att tillgodose utvecklingsbehov inom den offentliga sektorn.

Ett andra näraliggande och likaledes oacceptabelt skäl för ett statligt utvecklingsbolag är att detta skulle skapa bättre förutsättningar för exploatering av innovationer gjorda av anställda vid statliga myndigheter. I detta hänseende finns ingen anledning att skilja mellan anställda hos statliga myndigheter eller företag och andra anställda.

Ett tredje skäl anges vara att det statliga utvecklingsbolaget skulle ge de statliga företagen vidgade möjligheter att etablera samarbete med näringslivet i övrigt för att utveckla och få fram produkter av gemensamt intresse. Om produktutvecklingen skulle vara otillfredsställande inom statliga verk och företag, förefaller i första hand förändringar *inom* företagen eller verken i fråga vara påkallade för att stimulera till initiativ och produktutveckling. Att samarbetet mellan existerande statliga och enskilda företag skulle stimuleras av att ett nytt statligt företag inkopplas som mellanhand förefaller mindre sannolikt.

Som ett fjärde skäl för ett statligt utvecklingsbolag framförs behovet av att skapa ytterligare en kanal för utveckling och exploatering av innovationer gjorda speciellt inom mindre företag samt av enskilda uppfinnare och forskare, vilka härigenom skulle beredas flera valmöjligheter. Detta argument är självfallet betydelsefullt. Någon utredning som belägger att den enskilda marknaden icke fungerar tillräckligt väl har emellertid icke förebragts. Det avgörande är emellertid att eventuella brister i detta sammanhang icke kan sägas utgöra argument för tillkomsten av ett *helstatligt utvecklingsföretag*. Tvärtom skulle förekomsten av ett statligt företag med de vidsträckta ambitioner som förutsätts i propositionen kunna medföra allvarliga olägenheter för den

fria företagsamhet och de personliga initiativ som utgör själva grunden för den verksamhet som här åsyftas.

Erfarenheterna av Svenska utvecklingsaktiebolagets hittillsvarande verksamhet har inte undanröjt grunden för en principiell kritik av detta slag mot behovet av ett helstatligt utvecklingsbolag. Utvecklingsbolagets verksamhet har däremot inte heller medfört de olägenheter för den fria företagsamheten som befarades. Anledningen härtill torde inte minst vara att de högt ställda ambitioner som speglades i proposition nr 68 år 1968 långt ifrån kunnat realiseras.

Utvecklingsbolaget har kommit att utvecklas också till ett förvaltningsbolag. Som framhålls i bilaga 2 till proposition 1971: 139 har »endast ett fåtal utvecklingsprojekt avyttrats till annan intressent». Antalet anställda i moderbolaget, dotterbolagen och närstående företag har därigenom kommit att uppgå till 1 025. Denna utveckling synes inte stå i överensstämmelse med intentionerna bakom propositionen nr 68 år 1968 men befarades. I propositionen betonades nämligen: »Det är angeläget att utvecklingsbolagets tillverknings- och försäljningsverksamhet inte utvecklas därhän att bolaget förlorar sin ursprungliga karaktär. Utvecklingsbolagets strävan bör vara att avskilja tillverknings- och försäljningsverksamheten.» Exempelvis Crownair Swedish Ltd. AB, som återfinns inom koncernen och som bedriver charter- och taxiflygverksamhet, måste sägas representera en för ett utvecklingsbolag rörelsefrämmande verksamhet.

Nackdelarna med en sådan utveckling torde komma att accentueras om proposition 1971: 139 bifalles och utvecklingsbolaget blir en fristående företagskoncern under industridepartementet. Resultatet skulle bli att under samma ägare sorterade två olika förvaltningsbolag med på flera punkter likartad verksamhet. Inom Anatom AB skulle exempelvis utvecklingsbolaget ägna sig åt utveckling, tillverkning och marknadsföring av odontologiska och medicinsk-tekniska produkter. Inom Kabi-gruppen skulle AB Statsföretag ägna sig åt tillverkning av penicillin, blodplasmaprodukter, kliniska reagens och kemisk-tekniska produkter. Genom förenade fabriksverken skulle staten därtill ägna sig åt tillverkning av sjukhuspersedlar. Detta kan svårligen vara en rationell organisation.

Motivet för att avskilja utvecklingsbolaget från AB Statsföretag synes bl. a. vara att önskemål därom framförts från det senare företaget. Det har gjorts gällande att de ekonomiska resurser som kan ställas till utvecklingsbolagets förfogande under de närmaste åren är så begränsade att de inte medger ett uppfyllande av gällande målsättning för utvecklingsbolaget. Statsföretag har därför ansett att, om utvecklingsbolagets målsättning också fortsättningsvis skall gälla, frågan om vem som skall utöva ägandefunktionen bör omprövas och har sålunda hemställt om att befrias från ägandeansvaret. Det står emellertid klart att utvecklingsbolagets finansieringsproblem inte löses genom att ägandeansvaret

överförs från AB Statsföretag till Kungl. Maj:t. Det bör i detta sammanhang nämnas att Svenska utvecklingsaktiebolagets underskott sannolikt kan ha underskattats genom den redovisningsmetod som omnämns i bilaga 2 till proposition 1971: 139: »Utvecklingskostnader vilka hänför sig till aktuella projekt, främst i moderbolaget, har aktiverats, dvs. inte kostnadsbokförts. På resp. projekt förs och aktiveras alla direkta kostnader med omkostnadspålägg (125 %) fram till den tidpunkt projektet försäljs eller kan börja exploateras på marknaden.» Om ett sålunda som tillgång bokfört projekt skulle visa sig vara ett misslyckande kan det bli nödvändigt att registrera hela eller en del av kostnaderna för projektet som en ren förlust. Finansieringsbehovet kan sålunda vara större än det i propositionen redovisade. Också dessa förhållanden gäller naturligtvis oberoende av organisationsformen.

Svenska utvecklingsaktiebolagets nuvarande svårigheter kan tänkas lösas på flera olika sätt. Det i proposition 1971: 139 föreslagna synes vara det minst lyckade. Rörande denna fråga anfördes i den ovan refererade motionen I: 860 år 1968:

Här angivna riktlinjer för den nytillkomna statliga verksamheten talar för att den bör anknytas till ett organ som med tillgänglig expertis förenar god överblick över forsknings- och utredningsarbetet inom både den statliga och den enskilda sektorn. Vi föreslår därför att uppgifterna anförtros den föreslagna styrelsen för teknisk utveckling, vars organisation bör uppbyggas med hänsyn härtill. Av det belopp som på olika vägar enligt propositionen skulle anvisas det föreslagna bolaget — 25 mkr. — bör förslagsvis 5 mkr. tilldelas styrelsen för att täcka bl. a. dess ökade omkostnader och återstoden överföras till det av oss föreslagna utvidgade tekniska forskningsrådet.

Att inordna Svenska utvecklingsaktiebolaget under styrelsen för teknisk utveckling är en möjlighet som fortfarande kan övervägas.

En sådan omstrukturering av ägandeförhållandena att det enskilda näringslivet erbjuds att ingå som delägare i utvecklingsbolaget tillsammans med staten kan också övervägas. Det samarbete på den tekniska utvecklingens område som ett sådant samägande skulle innebära skulle medföra fördelar för samtliga ägarintressen och torde väl kunna förenas med den områdesprioritering som gjorts i utvecklingsbolaget. Det synes sålunda sannolikt att svensk bilindustri inte skulle vara ointresserad av ett samarbete med staten på denna nivå på trafiksäkerhetens område. Företag inom t. ex. emballeringsbranschen har ett självklart intresse för utvecklandet av mer miljövänliga produkter. Redan i dag ingår ju för övrigt Alfa Laval AB som delägare i SAKAB, som arbetar med avfallskonvertering. Ett samgående med det enskilda näringslivet av detta slag skulle vidare ha den fördelen att finansieringsansvaret delades.

En ytterligare möjlighet är slutligen att Svenska utvecklingsaktiebolagets funktioner som utvecklingsbolag renodlas och att företaget be-

frias från tillverknings- och marknadsföringsfunktionerna. Utvecklingsbolagets dotterbolag skulle därvid överföras på andra ägare, såvida de bedöms ha positiva framtidsutsikter. Statsföretag torde därvid i första hand komma i fråga. Också med en sådan renodling av utvecklingsbolagets funktioner torde ett samägande mellan AB Statsföretag och det enskilda näringslivet vara mest lyckligt.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställes

1. att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts proposition 1971: 139 i vad gäller förvärv och teckning av aktier i Svenska utvecklingsaktiebolaget,
2. att riksdagen avvisar hemställan om garanti för lån till Svenska utvecklingsaktiebolaget,
3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t låter snabbutreda frågan om Svenska utvecklingsaktiebolaget i enlighet med vad som ovan anförts och förelägger vårriksdagen nytt förslag på grundval av denna utredning.

Stockholm den 23 november 1971

CARL-WILH. LOTHIGIUS (m) ASTRID KRISTENSSON (m)

BO TURESSON (m)

Svenska Reproduktions AB, Stkhm 1971